Josep Lluís Santonja

El memorial de greuges d'Alcoi a Felip V

Centre Alcoià d'Estudis Històrics i Arqueològics
2008

EMORIAL DE GREUGES.qxp 06/11/2007 20:48 PÆgina 3

El memorial de greuges d'Alcoi a Felip V

Josep Lluís Santonja

Centre Alcoià d'Estudis Històrics i Arqueològics

2008

EMORIAL DE GREUGES.qxp 06/11/2007 20:48 PÆgina 4

Edició no venal de quatre-cents exemplars numerats de l'1 al 400.
Exemplar número:

© D'aquesta edició: Centre Alcoià d'Estudis Històrics i Arqueològics (CAEHA).
P.O. Box 182, Alcoi-03801
© Del text: Josep Lluís Santonja
© Imatges: Biblioteca Valenciana
Revisió lingüística: Ximo Victoriano Lavinya
Maquetació: Paloma Castelló
D.L.: A-
Imprés a:

EMORIAL DE GREUGES.qxp 06/11/2007 20:48 PÆgina 5

El 9 de gener de 1708 la guarnició d'Alcoi, comandada pel sergent major anglés Dorck, es rendia a l'exèrcit borbònic que setjava la vila. Aquestes tropes, formades per uns 280 homes de diverses nacionalitats, foren fetes presoneres. Berwick, el comandant en cap de l'exèrcit borbònic, assegurà que no anava a saquejar la població i imposà una taxa de 20.000 rals. L'ocupació de la vila, però, donava pas a una intensa activitat repressora, conduïda pel coronel Pere Corbí, qui, anys després, es vanagloriava d'haver executat a centenars de presos.[1] El botxí començà a actuar i va estar a Alcoi durant sis llargs i terribles mesos. La major part dels miquelets que havien estat capturats foren executats. Entre ells, el més destacat fou Francesc Perera, capità d'una companyia de miquelets, i que, segons Feliu de la Penya, procedia de la comarca de Balaguer.[2] A ells s'uniren els presoners que arribaven d'altres enfrontaments, com és el cas dels ferits en l'assalt austriacista a Guadalest.[3] Alhora que eren executats molts miquelets i voluntaris que havien defensat Alcoi, començava la desfeta de les fortificacions. El mateix que feren els borbònics a Penàguila, durant vint dies dos obrers de vila s'ocuparen d'enderrocar els murs de la vila. Les autoritats militars, mentrestant, feien efectiu el dret de conquesta.

[1] Arxiu "Casa de Orduña", Castell de Guadalest, *Cartela 2ª, Lío 3, núm. 3*, f. 14v. Agraïm aquesta notícia facilitada per l'investigador Antonio Castelló Candela.

[2] Narcís Feliu de la Penya, *Anales de Cataluña y epílogo breve de los progressos y famosos hechos de la nación catalana... hasta el presente de 1709: tomo tercero, contiene los sucessos del año 1458 hasta el de 1709...*, Barcelona: por Juan Pablo Martí (Biblioteca Pública d'Oriola, sign. 9.939), "Relación de los Catalanes de Balaguer y vezindades que dexando sus casas vinieron a la obediencia del Rey Carlos III", p. 625.

[3] L'única constància documental d'aquesta bàrbara repressió queda recollida, molt fredament, en els llibres de comptes de la vila: Arxiu Municipal d'Alcoi (AMA), *Cuentas municipales*, sign 2.367. El 3 de febrer de 1708 el clavari municipal pagà 3 £ 17 s. "por el gasto que hizo el verdugo"; el 4 de març abonà el vi i el pa consumit per "un miquelete que pasaron por las armas"; pagà al botxí el seu sou des del 28 de febrer fins al 19 d'abril, a raó de sis sous per dia; el 23 d'abril abonà 11 s. per una dotzena d'ous i mitja lliura de pa "para unos miqueletes que se havían de ahorcar"; el dia després pagà a l'algutzir Diego el que havien consumit "unos sentenciados, esto es, de pan, vino, carne y bizcochos"; el mateix va fer el 26 d'abril "por el gasto de unos sentenciados, esto es, de pan, vino, huevos y bizcocho"; el 27 d'abril, "bizcochos y huevos para los sentenciados"; el 28 d'abril, "el gasto de los que habían de ajusticiar de cuatro libras de bizcochos y sequillos por mano de Juan el alguacil"; el 30 d'abril el sou del botxí durant onze dies, "además del pan y vino que se le daba", i els dogals que havia proporcionat Tomàs Mira, espardenyer, per a penjar els condemnats i dos parells d'espardenyes per a uns propis; el 22 de maig abonà els aliments consumits pels ajusticiats i proporcionats per l'algutzir Jacinto: "cuatro libras [de] bizcochos, quatro docena de huevos, un sueldo de especies, cuatro sueldos de aguardiente"; el 31 de maig pagà el sou del mes del botxí; el 4 d'agost abonà els bescuits, ous i "otras providencias que se tomaron doce migueletes que se ajusticiaron, además del pan, carne y vino".

El consell de la vila, fins i tot, havia de pagar tots els capritxos dels nous senyors: el 14 de gener abonaren "cinco libras de perdigones para casar perdices para el Señor Conde Mahoní", un dels generals borbònics que havien pres part en l'assalt. El mateix dia pagaren set lliures i mitja "por un chocolate que se presentó al confesor del señor Cavallero D'Asfelt". Aquest militar francés havia sigut, mesos abans, el responsable de la criminal crema de Xàtiva. Mentrestant alguns prohoms abandonaren la vila, com va ser el cas del ciutadà Nicolau Gisbert, el qual havia deixat sa casa, situada al carrer de Sant Nicolau, als frares franciscans.[4] Aquests havien hagut d'abandonar el seu convent perquè havia estat enderrocat. Les versions sobre aquest fet eren discrepants. Per als austriacistes, els felipistes l'havien minat, mentre que, per als borbònics, havia estat la mateixa guarnició d'Alcoi la que havia enderrocat el convent per a evitar que els borbònics hi prengueren posicions i, des d'allí, obriren foc sobre la vila. Aquesta opinió es veu confirmada pel mateix coronel Pere Corbí, que va escriure que Chaves havia pres posicions al convent, des d'on les seues tropes disparaven contra els defensors.[5] Mahoní, després d'enviar els seues soldats a les casernes d'hivern, va romandre alguns dies a Alcoi fins que hagué d'abandonar-la en rebre l'ordre del rei de navegar a Sicília amb vuit companyies. Va deixar com a governador de la plaça el coronel Tomás Salgado. Després marxà a Cartagena per embarcar-se cap a Itàlia. El 15 de gener, D'Asfeld, després de la marxa de Berwick a la cort, assumí tot el poder militar i administratiu a València, "governando aquel Reyno en todo por todo como si no huviese Chancillería".[6]

El primer *cabildo* del nou ajuntament alcoià es reuní el 6 de febrer de 1708 en casa d'un regidor, Bonaventura Gisbert, perquè la Casa de la Vila estava ocupada per l'exèrcit borbònic.[7] La resta d'aquest primer govern municipal estava constituïda per l'*alcalde ordinario* Ignasi Sempere, els nobles *don* Basili de Puigmoltó i *don* Fèlix Almúnia, i els ciutadans Vicent Pellicer, notari, i Blai Valor de Joan. La seua primera i única decisió fou la de nomenar els recaptadors que s'havien d'encarregar de cobrar la multa de sis mil doblons d'or que D'Asfeld havia imposat com a càstig a la vila. L'endemà es tornà a reunir el *cabildo* en casa del mateix regidor Bonaventura Gisbert per prendre decisions sobre el govern civil de la vila i ajudar en allò necessari els soldats que hi estaven aquarterats, tot i reconèixer la manca de recursos per a fer alguna cosa. S'acordà, amb només un vot en contra, la imposició d'una cisa o recàrrec en les mòltes: quatre diners per barcella de blat i dos per barcella de panís, "mestures" i ordi. Aquesta cisa havia de ser administrada pel regidor i notari Vicent Aleixandre. La resta dels acords presos pel *cabildo* foren aprovats per unanimitat i estaven destinats a l'ajut dels soldats felipistes. En primer lloc, els regidors Vicent Descals i Tomàs Monllor, notari, i els veïns Josep Moltó de Vicent i Josep Torregrosa de Jaume s'havien d'encarregar de les butlletes i l'allotjament dels soldats. En segon lloc, els veïns Gregori

[4] AMA, *Prothocolo de mí Thomàs Giner, notari, de tots los actes rebuts per mí en lo any de mil setcents y huit fins la publicació de les lleis de Castella en la vila de Alcoy*, sign. 885, 24 de gener de 1708. Nicolau Gisbert es desaveïnava de la vila per anar-se'n a Castalla, on tenia propietats.

[5] *Ibíd.*, 4 de març de 1708: inventari dels béns del convent de Sant Francesc, ara situats en casa de Nicolau Gisbert, "en donde estavan retirados los religiosos", per ordre del comandant militar de la plaça d'aleshores, el coronel Juan Belloto, i amb la promesa de "restituir aquellos [béns] en todo caso de bolverse a formar dicha comunidad".

[6] Pedro VOLTES BOU, *La Guerra de Sucesión en Valencia*, València: Institución Alfonso el Magnánimo, Instituto Valenciano de Estudios Históricos, 1964, p. 87.

[7] Per una nota més tardana ens assabentem que els militars borbònics ocuparen la Casa de la Vila i que s'instal·laren fins i tot amb les cavalleries, per la qual cosa no dubtaren a desfer-se dels papers de l'arxiu municipal que hi trobaren.

Giner, Panuci Arcaina i Lluís Pérez de Pere havien d'ocupar-se de portar palla per als quarters de la cavalleria. En tercer, Diego Albors havia de subministrar l'oli perquè les casernes pogueren estar il·luminades. En quart, Miquel Gosàlbez i Gregori Sempere de Miquel havien d'ocupar-se de facilitar llits, llençols i flassades als soldats i de la seua neteja. Per acabar, el regidor Bonaventura Gisbert fou nomenat depositari dels fons que es recaptaren per al pagament dels sis mil doblons de multa.

Un altre tema és que, en haver-se extingit els antics càrrecs forals, quedaven per assignar les seues funcions al nou organigrama de l'ajuntament borbònic. Així va passar amb el que feia el mostassaf. Per acord del *cabildo* es decidí repartir la seua faena entre els regidors mitjançant un torn per a cada mes, mentre que la custòdia dels pesos i mesures passava a mans del paraire Joan Llopis, el qual els havia de facilitar a les persones que els necessitaren per a les seues vendes. En aquells moments aquest primer ajuntament borbònic estava format per vuit regidors i presidit per un alcalde ordinari per l'estat reial, Ignasi Sempere, el primer que va posseir aquesta denominació a Alcoi, i per un alcalde ordinari de la classe de nobles, Joan Merita i Capdevila.

Però, l'assumpte més enutjós que havia de resoldre aquest primer ajuntament era el de recaptar els sis mil doblons de la multa de D'Asfeld, a més de 310 doblons per a les campanyes. L'empresa era ben difícil perquè els diners no arribaven, "por no poderse sacar de prompto por entero de la derrama que se ha hecho entre los vezinos de dicha villa, por lo exausta que está de medios para dicha satisfación por las cansadas fuersas en que se halla y el peligro en que está de quedar aniquilada". Per això els regidors acordaren enviar Blai Sempere perquè prenguera diners a crèdit en altres poblacions, com ara Ontinyent, Bocairent, Agullent, Ibi i Onil, o de particulars, "a censo o en el modo que se hallase y le quisieren dar". Però les seues gestions no donaren fruit perquè tothom tenia tanta necessitat com Alcoi i el regne estava sumit en una anguniosa manca de diners. Per aquesta raó, el 24 de febrer fou convocat l'Ajuntament en sessió extraordinària, a la casa de l'alcalde de la classe de nobles, Joan Merita i Capdevila, i es decidí pregar al rei que aixecara la multa sobre tota la població, atesa la delicada situació que patia la vila:

> "Que aviendo la dicha villa concurrido en la común sublevación de este Reyno, ha estado serca de tres años sin comercio alguno con las Castillas en la Fábrica de Paños y que por este motivo se halla oy sumamente exausta y sin medios para corresponder a la contribución que los Señores Generales de Su Magestad, que Dios guarde, le han impuesto para ayuda de costa de las Reales Tropas y en castigo de su rebeldía por recaer dicho castigo, más que en los rebeldes, en los que atentos a su obligación se han mantenido siempre buenos y leales vasallos y por ser estos, casi todos, los primeros hombres de dicha villa..."

Per a exposar al monarca aquestes consideracions, l'Ajuntament decidí que fóra el regidor Miquel Jeroni Aleix qui anara a Madrid a demanar clemència al rei, "para que, olvidado de la infidelidad y rebeldía del pueblo, sea servido atender con benignidad a los a fuer de hombres de bien han podido siempre mantener su fidelidad illesa".[8] Mentrestant, els regidors començaren a acaparar els objectes de valor que encara quedaven a la vila. L'endemà, dia 24 de febrer, acudiren a la parròquia per a prendre la llàntia d'argent de l'altar de la capella de la Mare de Déu del Roser, quatre canelobres i tres plats també d'argent,

[8] AMA, *Libro de cabildos 1707-1723*, sign. 47, 24 de febrer de 1708, p. 115-117.

peces que pesaven 416 unces en total. Les protestes de l'ecònom de la parròquia, Felip Margarit, no aturaren els regidors, els quals al·legaven el perill de "total ruhina" que amenaçava tota la població si no pagaven el que havia demanat D'Asfeld. Això sí, li prometeren restituir tot el que havien pres quan la vila "saliese del aogo en que se halla". I de fet així va passar, com consta en una anotació al peu del document de confiscació protocol·litzat pel notari Tomàs Giner.[9] Però no només s'havia de pagar aquesta multa sinó que darrere venien els nous impostos que anaven a implantar-se sobre la vila, com ara la contribució d'alcabales i "cientos". El regidor i notari Tomàs Monllor hagué d'acudir a la fi del mes d'abril a València per a presentar-se davant del superintendent general de rendes per seguir l'"encabezamiento" que s'havia de fer del nou impost. El 13 de maig va enviar una carta a l'Ajuntament en què li comunicava que D'Asfeld demanava a la vila que li enviara els cent doblons que els fabricants havien cobrat d'una venda de draps.[10] Els regidors acceptaren i aprofitaren l'ocasió per a demanar al francés que fixara uns terminis adients perquè la vila poguera pagar el que devia al rei. El 23 de juny, l'Ajuntament va rebre la seua resposta: havien de pagar els salaris dels caporals de la guarnició, però açò minvava l'import de la multa. Els regidors ho acceptaren i comunicaren immediatament aquesta decisió al governador militar de la plaça.[11]

El coronel Pere Corbí havia estat el primer governador militar de la vila però en el mes de febrer aquest comandament va passar al coronel Tomás Salgado, el qual va estar al capdavant de la vila fins al 2 d'octubre, quan fou substituït pel tinent coronel Fadrique de Soto. Aquest, gràcies a la seues intervencions en favor de la vila, va tenir l'agraïment de l'Ajuntament, el qual acordà donar-li una ajuda de dos lliures diàries per a la seua manutenció:

> "Y assí mesmo atendiendo a la gran benignidad en que el Sr. Teniente Coronel Don Fadrique de Soto, Gobernador de esta plasa, después que de ella se fue Don Thomás Salgado, coronel, se ha llevado en su Governación favoreciendo a la villa con su buen Govierno en todo lo que ha avido lugar y que asta aora no se le avía agradecido en alguna cosa...".[12]

Soto reforçà la vigilància per tot el terme ja que eren habituals les incursions de miquelets, sobretot per la partida de la Canal, on "trasteaban y hacían asomos inquietantes". Mentrestant, també s'hi produïen bescanvis de presoners: l'antic justícia i alcaid del castell de Benidorm, Joan Buforn, que estava tancat a la presó d'Alcoi, fou bescanviat per Ignasi Rossell, governador de Benidorm, presoner dels austriacistes a Alacant.[13]

També Soto informà D'Asfeld de les dificultats que tenia la vila per pagar el que li restava de la multa dels sis mil doblons. En efecte, l'alcalde Ignasi Sempere, quan acudí a València a portar una part del pagament d'aquesta multa, sol·licità a D'Asfeld que allargara el termini de la liquidació de la multa, que ja era de tan sols un any, però sense aconseguir-ho.

[9] AMA, *Prothocolo de mí Thomàs Giner, notari, de tots los actes rebuts per mí en lo any de mil setcents y huit fins la publicació de les lleis de Castella en la vila de Alcoy*, sign. 885, 25 de febrer de 1708.

[10] AMA, *Libro de cabildos 1707-1723*, sign. 47, 13 de maig de 1708, p. 118-119.

[11] *Ibíd.*, 23 de juny de 1708, p. 119-120.

[12] *Ibíd.*, 1 de novembre de 1708, p. 128-130. El 5 de juny de 1708 el tinent irlandés Mateo Chalahane (¿Callahan?), oficial del regiment del comte de Mahoní, compareix com a sergent major de la vila d'Alcoi i atorga poders (AMA, Protocol notarial de Tomàs Monllor, sign. 888, f. 1-2v).

[13] AMA, Protocol notarial de Tomàs Monllor, sign. 888, 20 de juliol de 1708, f. 7v-9.

L'Ajuntament, de nou, sol·licità clemència a Felip V amb un memorial que havia de mostrar-li, a Madrid, don Diego Mendía:

> "representándole el gran conflicto que esta villa se halla de no poder acudir a dichas pagas por la gran pobresa en que se halla, assí por los excessivos gastos que ha tenido en el aloxamiento asta el primero de este mes como por las fortificasiones de esta villa y en lo que se ha pagado de dicha imposición. Y además de esto, porque dos años haze que no se ha cogido la cosecha del trigo, assí por causa de la langosta un año, como por haverse mal logrado por causa de las guerras otro año...".[14]

El 8 de novembre, l'Ajuntament rebia una carta de l'inspector general José de Pedrajas en què s'ordenava que, del blat que hi haguera a Alcoi, en foren mòltes quatre mil arroves. Allò semblava inversemblant perquè uns dies abans havien enviat el regidor Blai Valor a Biar per a buscar blat per a poder fer pa o per a llavor "por no hallarse en ella [la vila d'Alcoi] ni para una ni para otra cosa". El 14 de novembre Valor comunicà a l'Ajuntament que no havia trobat res als pobles veïns i que tampoc no "se tiene noticia haver en otras tierras". Davant d'això, respongueren a Pedrajas que la seua ordre no podia complir-se ja que no tenien blat ni tan sols per a llavor i que "muchas vezes están las panaderías sin tener pan para poder vender a los pobres por no hallarse trigo en esta villa".

D'Asfeld, alié a les dificultats econòmiques que sofria la vila, es dirigí al coronel Soto perquè exigira a l'Ajuntament que pagara el que restava de la multa. Els regidors replicaren que havien pactat amb Pedrajas pagar la multa en un any i dividida en mesos. D'Asfeld acceptà açò però exigí que, tot seguit, li lliuraren sis-cents doblons. L'Ajuntament pagà aquesta quantitat a canvi d'endeutar encara més la vila. Aquest hivern, a més, resultava ser "el año más frío del que había memoria", segons deixà escrit el marquès de Sant Felip.[15] Al gener de 1709, a més, s'hagué de pagar el quarter per al manteniment del regiment de Palència i una companyia de granaders. Aquesta contribució fou repartida entre el veïnat segons les possibilitats de cadascú però no hi havia moneda castellana amb la qual pagar els soldats. S'hi feia servir aleshores moneda valenciana "habilitada" o "contrahecha". Tanmateix, el sergent major del Regiment de Palència es va negar a cobrar en aquesta moneda. El regidor Tomàs Monllor hagué de traslladar-se a València per tractar sobre aquest assumpte amb D'Asfeld, però aquest ja havia marxat cap a Alacant per a dirigir l'assalt final contra el castell de Santa Bàrbara.

Un altre problema sorgí la vesprada del 28 de maig quan un tinent portà la notícia que el Regiment de Savoia venia a Alcoi per a romandre de guarnició. L'Ajuntament, davant del dolent estat econòmic del municipi i la pobresa dels veïns, decidí enviar de nou el regidor Tomàs Monllor perquè s'entrevistara amb D'Asfeld o amb qui fóra per evitar aquesta nova despesa insuportable que se li venia damunt. D'Asfeld rebé Monllor i li prometé retirar el regiment a canvi que la vila li pagara un altre servei: dues-centes cinquanta lliures que s'havien de donar en un termini màxim de sis dies per al manteniment del Regiment de Beüll que estava aquarterat a València. L'Ajuntament no s'esperava una decisió així, ja que la vila i els seus veïns mantenien la companyia de dragons del Regiment de Picalques. Però, hagueren de pagar.

[14] AMA, *Libro de cabildos 1707-1723*, sign. 47, 12 d'octubre de 1708, p. 124-126.

[15] Vicente BACALLAR Y SANNA (Marqués de San Felipe) , *Comentarios de la Guerra de España e historia de su rey Felipe V*, Madrid: Atlas, 1957, p. 167.

Aquesta nova exacció complicà encara més les relacions dels veïns amb els soldats aquarterats a Alcoi. En el mes de juny la situació va esclatar quan el proveïdor de l'exèrcit, en no trobar blat ni ordi, deixà de subministrar-lo. El capità de la companyia de dragons decidí que "lo pedirían a los patrones y a la presente villa por no poder pasar los soldados sin pan ni los cavallos sin sevada", a pesar de conéixer "lo desdichados y pobres que están los vesinos de ella y ser tierra esta montuosa y que no ay forrages ni en las tierras que la contribuyen para subvenir a los cavallos de dichos soldados". L'Ajuntament hagué d'intervenir per evitar un avalot popular i decidí enviar a València, per entrevistar-se amb D'Asfeld, l'alcalde Merita i Capdevila perquè intentara que aqueixa companyia abandonara la vila.[16]

Les peticions de diners i queviures eren contínues i arruïnaven la població. El 21 de juliol, quan l'Ajuntament, finalment, tornava a reunir-se a la Casa de la Vila, s'hi rebé una carta de Pedrajas en què ordenava l'arreplegada de trenta-nou cafissos de blat que li tocava pagar a la vila del repartiment per a l'ajuda de les tropes reials. Aquest blat havia de ser portat a Ontinyent i lliurat al comissari d'abastiments d'aqueixa vila, Domingo Pérez Pardo. Per administrar aquest repartiment, així com les despeses ocasionades per la companyia de dragons del Regiment de Picalques des del 10 de juny, es va confeccionar un nou padró de veïns. Però, com que s'havien de pagar tantes contribucions i la vila cada vegada estava més arruïnada, l'Ajuntament demanà una moratòria per a ajornar els pagaments. L'escrivà Agustí Pasqual va ser l'encarregat de buscar a València algun advocat que volguera ocuparse d'aquest assumpte com a síndic de la vila d'Alcoi. Pasqual s'entrevistà amb un canonge de la Seu, que li recomanà l'advocat Rafael Corella, doctor en lleis. Pasqual, a més, aconsellà que, per a fer gestions a Madrid, calia que s'atorgaren poders a Miquel Bas, el qual havia d'actuar com a síndic de la vila a la cort. Mentrestant, a la darreria d'octubre, arribava a la vila el comissari d'alcabales per a cobrar el que Alcoi encara devia d'aquesta contribució, unes 966 lliures, en un termini màxim d'una setmana, que era el temps que aquest comissari havia de tardar a recórrer les viles de la rodalia. Alcoi, ensorrat per les contribucions, les despeses dels homes que havia enviat a Alzira[17] i Alacant i l'ajut per a la fortificació de Dénia, es dirigí al seu advocat a València, Corella, perquè negociara que es reduïra de les alcabales el valor del blat que havien lliurat a Pedrajas. Corella no va aconseguir res i no descomptaren a la vila cap quantitat del que ja havien enviat.

Amb l'arribada de la tardor, les autoritats borbòniques tornaven a imposar la contribució del quarter d'hivern. Així Francisco Gaetano Aragón, comandant en cap de l'exèrcit,

[16] AMA, *Libro de cabildos 1707-1723*, sign. 47, 22 de juny de 1709, p. 151-152.

[17] El 13 de setembre de 1709 les autoritats decidien retirar els homes que Alcoi havia enviat i substituir-los per una quantitat de diners que havia de pagar la vila i els pobles de la seua governació. AMA, *Ordenes y veredas, 1709-1730*: "…per quanto combiene al servicio de Su Majestad que las fortificaciones de plaza se concluyan presto y no sean eternas y en consideración de que la gente que envían los lugares para el trabajo muchas veces son inábiles y les falta el socorro necesario para su sustento, per lo que no pueden hazer lo que les toca de obliga*ci*ón, ordeno y mando a los lugares de la Governación de Alcoy que, en lugar de los setenta hombres que enviaban para d*ic*has fortificaciones, den todos los días ciento y cuarenta reales de esta moneda para pagar setenta peones a dos reales cada un todos los días y que los vecinos se estén en sus casas trabajando sus tierras y también darán dos obreros de buena calidad y doze bagaxes mayores que puedan hazer bien en trabajo y que no sean como los que han embiado asta ahora, perque serán castigados y les costará doble, y ordenamos al Governador de Alcoy que d*ic*hos ciento y cuarenta reales haga los paguen los mismos lugares que davan los 70 hombres y que los dos obreros y doze bagajes sean de la mejor calidad y que se execute con toda puntualidad".

publicava el 21 d'octubre de 1709 l'ordre per la qual fixava el quarter d'hivern que li pertocava a la vila d'Alcoi:

> "…aviendo hecho el cómputo del importe, toca a cada vezino quinze reales de moneda valenciana al mes; y aviendo en el Lugar de Alcoi [sic] ochocientos vezinos, importa al mes mill [sic] y duzientas libras. Por lo qual ordenamos y mandamos a los alcaldes y regidores de dicho Lugar que dentro de seis días de entregada la presente orden, depositen el importe de dicha cantidad a D.ⁿ Antonio Santiago, tesorero, que.stà en Alicante, que con sus recibo se les abonará a dichos Lugares. Y dicha cantidad se ha de pagar cada quince días hasta segundo orden, y no será ninguno exempto de pagar, excepto los estanqueros del tabaco. Y de no ejecutar la presente orden se enviará en continente tropas a aquartelar en dicho Lugar…"[18]

El regidor Merita i Capdevila, en nom de la resta de membres de l'Ajuntament, protestà per haver-se imposat un repartiment basat en els 800 veïns de la vila, quan en realitat tan sols eren la meitat els que podien pagar, per la gran pobresa que hi havia i per la gran càrrega fiscal que suportaven. Per tant, els regidors acordaren que el síndic de la vila, que estava a la ciutat de València, s'entrevistara amb l'advocat de la vila, Rafael Locilla, perquè aquest presentara un memorial en què fera constar "la aflicción de este Común, suma pobresa de los vezinos y el gravamen que padese en el repartimiento de quarteles de este año".[19] El mateix va passar en el repartiment del quarter de 1710. Ara els regidors acordaren que totes les persones que estaven exemptes de contribucions (alcalde, regidors, nobles i altres) pagaren i que els que més diners tenien que pagaren més que els altres "para que [se] supla lo que faltan a pagar los pobres y imposibilitados". Entre els nobles i regidors, Joan Merita, Damià Merita i Basili de Puigmoltó acceptaren de pagar, la qual cosa no comportava que havien de "quedar disminuidas ni vulneradas ni que pueda servir de conseqüencia en ningún tiempo para conservar las prerrogativas de la noblesa".[20] A banda d'açò, el 13 de juny els regidors acordaren que es fera una recopilació de tots els llibres cobradors dels repartiments perquè així es podia traure el que devia cadascú de forma més exacta. D'aquesta manera es podien demanar els pagaments dels deutes de manera més ferma i, si era procedent, "se sacresten y embarguen los frutos y arrendamientos de las tierras que poseyan".

A més dels quarters d'hivern, el municipi havia de facilitar animals de càrrega per als moviments de l'exèrcit en les campanyes de Catalunya. Així, el 22 de juny, el comandant Miguel de Zada, governador militar del territori al sud del Xúquer, demanà que la vila li facilitara 40 animals de càrrega per al transport de queviures de l'exèrcit a Peníscola.

[18] AMA, *Repartimientos para pago de cuartel, fortificaciones y otros*, 1709-1724, sign. 5253/2.

[19] AMA, *Cabildos 1707-1723*, sign. 47, 19 de novembre de 1709, p. 197-198: "…siendo notable el gravamen que padese en este repartimiento de quarteles, aviéndoseles repartido por ochocientos vezinos, siendo solamente unos cuatrocientos los capases de contribuir por lo que le paresía cassi imposible pueda darse este cumplimiento por la imposibilidad y suma pobresa de estos naturales a ocasión de las muchas contribusiones y excessivos gastos que continuamente se ofresen mayormente quando al mismo tiempo se están pidiendo las nuevecientas sesenta y seis libras trece sueldos y quatro dineros por el último tercio de alcabalas que deve esta villa del año mil setecientos y ocho…".

[20] *Ibíd.*, 30 de març de 1710, p. 230-231: "…la villa quedava deviendo considerable cantidad por razón del presente cuartel de invierno y era precisso dar el cumplimiento pues de no dar esta satisfación se pueden seguir a la villa algunos inconvenientes y malas conseqüencias…".

Tanmateix, davant la mancança que hi havia a Alcoi, el comandant i alcalde major Joan Merita aconseguí reduir la xifra a trenta animals i que aquests foren de càrrega menor, per la qual cosa els regidors acordaren adquirir trenta rucs. Per a pagar-los decidiren fer un repartiment entre els veïns de la vila. Els bagatges serien conduïts a Peníscola pel regidor Francesc Valor i sis homes. Aquests, a més, havien de travessar un país encara amenaçat per partides de miquelets que no havien abandonat la lluita. D'això es queixava l'Ajuntament d'Alcoi mesos després, el 25 de gener de 1711, quan els regidors hagueren de renunciar a anar a València per un plet que tenia la vila amb el convent de Santa Clara, almenys "asta que los caminos estén prácticos y seguros de miqueletes".

Les peticions de transports eren, tanmateix, contínues: el 4 de setembre, Gaetano Aragón els demanava de nou uns altres quinze rucs per a traslladar queviures de l'exèrcit; el 18 de novembre la vila havia de facilitar unes altres vint atzembles. Finalment, el 18 de desembre, de nou Gaetano Aragón els demanà que prepararen el major nombre de bagatges que pogueren per al transport de queviures de l'exèrcit. La vila va poder reunir-ne vuitanta, que havien de ser conduïts a Carcaixent per a ser lliurats al general Nicolás Mariño.

La vila, a més de pagar el quarter, havia de continuar mantenint les tropes que hi arribaven. Així, el 26 de gener de 1712, per ordre de Francisco Gaetano Aragón, els veïns hagueren d'allotjar tres companyies del regiment de cavalleria d'Arduino, amb el seu estat major. L'Ajuntament acordà que foren albergats en la "casa mesón de D.ⁿ Vicente Montoso y que se compongan los pesebres y se hagan los demás reparos que se necesitaren y se merquen los jergones y sábanas que fueren menester para los soldados y se gaste quanto convenga en componer todo lo referido". A més, els regidors decidiren que les cases en les quals foren allotjats els soldats no havien de pagar l'alcabala per la carn, de la qual estaven exempts els militars. El 24 de juliol hi arribaven unes altres tropes, les del regiment de cavalleria de Milà, per la qual cosa la vila hagué de proporcionar 83 cafissos de civada per a alimentar els cavalls.

Aquest mateix any, la vila hagué de facilitar més bagatges: el 18 de març els demanaren que enviaren 28 bagatges majors i 24 de menors per al transport de queviures de l'exèrcit; el 24 de juliol en van ser 22 més; el 22 de setembre, 39 rucs, que foren traslladats a Vinaròs; el 26 d'octubre, uns altres 13 ases; i, finalment, l'11 de desembre, uns altres burros. A més la vila hagué de destinar 300 lliures per a reedificar el pont de Penàguila, que estava malmés.

Aquestes quantitats, que ofegaven la hisenda municipal, eren poca cosa amb l'"obsequi" que el rei Felip V els exigí l'any següent: el 20 de setembre de 1713 la vila fou comminada a lliurar un "donatiu" al monarca de 1.470 lliures. Els regidors, com era habitual, organitzaren un repartiment per a recaptar aquesta quantitat. Però, com que ja no hi havia diners en metàl·lic, s'autoritzà que la gent ho pagara en blat. Tanmateix, no hi havia ningú que comprara el blat, "porque al presente no tiene despacho por su poca estimación". Davant d'aquest problema, l'Ajuntament decidí que el blat recollit fóra depositat a l'almodí i que els mestres paraires de la fàbrica de draps l'adquiriren a un preu fix de sis lliures per cafís. Així mateix, acordaren enviar a València el comissari d'aquest repartiment, el notari Tomàs Monllor, "para encontrar dinero prestado con el interés que pudiere ajustar", i en cas de no trobar-ne, estava autoritzat a posar en aval robes o altres mercaderies.

Tot i que la guerra a la Península havia conclós amb l'ocupació de Barcelona l'11 de setembre de 1714, l'any següent l'estat borbònic continuava reclamant el pagament de quarters per al manteniment de l'exèrcit. Així, l'1 de maig de 1715, l'intendent general comunicà als regidors alcoians que havia fixat el pagament d'un altre "donatiu" de quarters per valor de 12.500 lliures, a pagar en deu mesos, que havia començat a córrer a partir del mes de març anterior. L'Ajuntament decidí no fer cap altre repartiment mentre no es pagara l'anterior, que encara estava pendent, "por no encontrarse en esta villa por los cansados y imposibilitados que se allan sus vezinos". La solució momentània era l'endeutament, per la qual cosa els regidors decidiren entrar en contacte amb els prestadors de la ciutat de València per a aconseguir diners. Els interessos d'aquests préstecs havien de ser assumits pels mateixos regidors: Joan Merita, Damià Merita, Ignaci Sempere i Blai Valor. Els prestadors foren Simó Fabres i Antonio Sasús, els quals deixaren tres mil lliures a la vila.

L'estiu d'aquell any, a més, els veïns d'Alcoi hagueren d'allotjar una companyia del regiment de cavalleria de Brabant, comandada pel tinent coronel Pascual de Quevedo. A més, aquest oficial els donà més problemes, ja que canviava sovint de casa perquè deia que no en trobava cap en què es trobara a gust. Per aquesta raó els regidors decidiren que s'allotjara tan sols en casa del regidor Ignasi Sempere i que li atorgaven una ajuda diària de deu sous perquè no fera cap despesa en aquella casa.

Quan arribà l'hivern, la vila es trobà de nou amb la imposició del nou quarter. Com que la població no tenia diners, l'Ajuntament autoritzà el comissari Tomàs Monllor perquè poguera prendre diners en préstec fins a la quantitat de 2.600 lliures. Els regidors feren constar en acta la manca d'ingressos que afectava el municipi: "se halla en falta de medios para acudir a sus obligaciones y gastos ordinarios y extraordinarios que se ofresen por no bastar lo que persibe de sus rentas y regalías". Per aquesta raó, anunciaren immediatament l'arrendament del dret dels molins.

El Decret de Nova Planta i la liquidació del sistema foral

El triomf de les armes borbòniques es plasmà de forma jurídica en el Decret de Nova Planta pel qual se suprimia l'antiga organització política, administrativa i jurídica de la Corona d'Aragó. L'àmplia autonomia de què, en termes generals, gaudien els municipis valencians durant l'època foral es va perdre definitivament en 1707. Dos anys després, el 8 d'octubre de 1709, era expedida a Madrid una cèdula reial en la qual s'ordenava al president de la *Chancillería* de València, Pedro Colón de Larreategui, l'establiment d'un govern municipal a Alcoi constituït per vuit regidors (quatre de la classe de nobles i quatre de la classe de ciutadans), i els oficis de gestió (secretari, majordom de propis, col·lector, etc.). La fixació del nombre de vuit regidors correspon a la nova funció de la vila com a cap de corregiment. Larreategui, com li proposava la cèdula, designà un sotsdelegat, Pedro Buendía de Arroyo, el qual s'havia d'encarregar de fer complir les ordres del rei per a la constitució de l'Ajuntament d'Alcoi.

El 18 de novembre, Buendía presidí la solemne presa de possessió del nou ajuntament. En primer lloc jurà Joan Merita i Capdevila, per ser el regidor degà. Després d'ell, prengueren possessió uns altres cinc regidors: *don* Damià Merita, *don* Basili de Puigmoltó, Ignasi Sempere, Joan Sempere i Antoni Valor. Els dos que no hi assistiren, Josep i Vicent

Descals, estaven malalts i prestaren jurament en els seus domicilis respectius, on es traslladaren els altres regidors i Buendía.

L'endemà, dia 19 de novembre, l'Ajuntament fou constituït per assistir a la lectura de les instruccions que havien de seguir a partir d'aquell moment per al bon govern de la vila, presidit pel sotsdelegat Buendía. Aquestes instruccions estan descrites al llarg de trenta capítols, en els quals es reglamenta el segellament dels llibres d'actes, els dies que han de celebrar-se els *cabildos*, la disposició en què han de seure o desfilar els alcaldes, regidors i oficials tant en els ajuntaments com en els actes religiosos, la manera de convocar les sessions municipals, com han de votar, etc. L'ajuntament estava format per un corregidor, que reunia també les funcions de justícia major de la vila i de la seua governació, i vuit regidors, entre els quals s'establia un ordre de prelació, segons la seua antiguitat en el càrrec, pel qual el regidor degà sempre havia d'ocupar el primer lloc a la dreta del corregidor. Tots els regidors ho eren per nomenament reial, per la qual cosa restava abolit l'anterior sistema insaculatori de l'època foral. La duració del càrrec depenia exclusivament de "la mera y libre voluntad" del monarca i, en general, era quasi vitalici, a diferència del caràcter anual dels anteriors governs del justícia i dels jurats forals. L'Ajuntament s'havia de reunir obligatòriament tres vegades a la setmana (dilluns, dimecres i divendres), sense necessitat de convocatòria prèvia, a les vuit del matí a l'estiu i a les nou a l'hivern, i les sessions s'havien de celebrar a la Casa de la Vila, que ara rebia el nom de *Ayuntamiento* o *Casas del Cabildo*. A més, el corregidor podia convocar els regidors en *cabildo particular*, tot i que en aquest cas ho havia de fer per convocatòria prèvia amb un dia almenys d'avís i comunicar als regidors allò que anava a tractar-s'hi. En aquest cas la reunió no podia celebrar-se amb menys de tres regidors. Així mateix, eren suprimides les antigues "gramalles" que vestien els jurats, i els regidors havien d'acudir als ajuntaments "vestidos desentemente y sin ninguna armas". Prèviament havien d'"oyr misa en el oratorio del Ayuntamiento". Així vestits, el porter els conduïa a la sala capitular, on tan sols hi havia seients per al corregidor, "que haze de cabeza", i els regidors, cadascun dels quals ocupava el seu lloc tot seguint un protocol ben definit. El corregidor ocupava el seient central; a la seua dreta, i de major a menor antiguitat, seien el regidor degà, el tercer, cinqué i seté regidor; a l'esquerra del corregidor, el segon regidor, seguit del quart, sisé i vuité. En cas que assistira al *cabildo* alguna persona condecorada, se li havia de donar el lloc del tercer regidor. Davant del corregidor hi havia la taula de la presidència i enfront d'aquesta una taula i un banc per a l'escrivà, a fi que prenguera nota dels acords i redactara l'acta del *cabildo*.

Aquest escrivà, amb les actes municipals, confeccionava el llibre de *cabildos*, per a la qual cosa havia de fer servir paper habilitat o segellat "con el sello quarto". En les actes havien de figurar els noms dels assistents, els acords presos i les signatures del corregidor, alcalde i regidors. Aquest llibre i la resta de papers de l'Ajuntament havien d'estar guardats en una arca tancada amb tres panys, les claus dels quals estaven en possessió de l'escrivà, del corregidor i la tercera en poder del regidor degà. Per a traure'n algun paper havien d'estar, doncs, els tres presents i precedir manament del corregidor.

Els assumptes sobre els quals havia de tractar el *cabildo* eren proposats pel corregidor i, una vegada plantejada la qüestió, cadascú presentava la seua opinió o parer, començant pel regidor degà i acabant amb el més nou. Després es procedia a votar i prendre l'acord escaient. Per al cas de triar alguna persona per a una funció determinada, s'hi feia un votació secreta mitjançant el vell sistema de sorts. Els vots eren escrits en unes ceduletes i

aquestes depositades en una capsa, de la qual en treia una el corregidor. En els casos en què la votació era per a aprovar o no una proposta, s'hi feien servir bitlles de color, les blanques per al vot afirmatiu i les altres negres per al negatiu. Si un regidor notava algun error o irregularitat en la votació podia advertir-ho. Els regidors també podien proposar al corregidor aquells assumptes que consideraven que havien de ser presentats a l'Ajuntament i era el corregidor qui podia acceptar la petició o diferir la decisió per a un *cabildo* particular, si l'assumpte era delicat o greu.

Per a atendre els diversos serveis municipals, l'Ajuntament nomenava comissaris. Per a les carnisseries, pes i abastiments havien de ser nomenats un o dos comissaris cada mes; un altre comissari s'havia d'encarregar del magatzem del pa (*pósito*), o siga, de l'antiga cambra; un o dos comissaris havien d'ocupar-se de les gestions dels assumptes forans, però n'havien d'emetre un informe en les sessions ordinàries de l'Ajuntament. A més, s'havia de nomenar dos alcaldes de la *Hermandad* per a ocupar-se de l'ordre públic; l'un havia de ser regidor i l'altre havia de ser elegit entre els veïns honrats de la vila. Aquests alcaldes tenien jurisdicció en tots aquells delictes comesos fora de la vila i la seua ocupació era de caràcter anual. A més d'aquests càrrecs, l'Ajuntament nomenava també uns "administradors" o oficials municipals, encarregats d'administrar els diferents serveis, que cobraven un salari. Per a obtenir algun d'aquests nomenaments no calia ser regidor sinó que podien ser "vecinos honrados, laicos, llanos y abonados con buenas fianzas". Així l'un s'encarregava de la cambra de grans, supervisada pel comissari, i un altre administrava les rendes i propis de la vila.

L'assistència a les funcions religioses, foren processons o actes de culte en l'església, estava minuciosament regulada en aquestes instruccions que havia portat Buendía. Per a assistir-hi, es formava la comitiva de l'Ajuntament a la Casa de la Vila en dues files, l'una a la dreta i l'altra a l'esquerra. La primera era encapçalada per l'escrivà municipal, al qual seguien els regidors en ordre de menor a major antiguitat. La segona fila mantenia igualment un ordre per antiguitat i s'acabava amb el segon regidor. Tancava la comitiva el corregidor, que portava a la seua dreta el regidor degà i a la seua esquerra el regidor segon. Després de tots ells anaven els algutzirs. Aquesta disposició es guardava també en les processons, en què l'Ajuntament anava immediatament darrere del prevere que presidia el clero. A l'interior del temple, el consistori disposava de dos bancs amb respatlers, l'un situat a la dreta i l'altre a l'esquerra. El primer seient del banc de la dreta era ocupat pel corregidor, a la seua dreta anava el segon regidor, seguit de la resta de regidors i de l'escrivà. En el banc de la part esquerra seia el regidor degà i a continuació la resta de regidors.

Aquesta composició de l'ajuntament borbònic es va mantenir sense canvis fins a les reformes de 1766. El corregidor titular, que mai no va ser un natural d'Alcoi, era el president de la corporació, el comandant militar de la plaça i el jutge en primera instància. Nomenat pel rei, representava els interessos de la monarquia en la vila i en la seua governació. La duració del càrrec en la primera meitat del segle XVIII va ser, en un principi, anual però de tal manera renovable que, fins als anys cinquanta, només hi hagué dos corregidors, el brigadier, i des de 1719 mariscal de camp, Luis de Acosta Quiroga, i en 1747, Gerónimo de las Doblas. A partir d'aleshores el nomenament va passar a ser triennal, encara que de caràcter també renovable. Fins a la dècada dels seixanta la designació de corregidor d'Alcoi implicava també el nomenament com a sotsdelegat de l'intendent de València en aquelles qüestions referides al Reial Patrimoni, i des de 1747 reunia també el càrrec de superintendent de la Fàbrica de

Draps, segons el qual tenia jurisdicció en primera instància sobre les causes civils i criminals que en dimanaren i havia de donar justificació a la Reial Junta General de Comerç i Moneda.[21]

La condició militar de la major part dels corregidors valencians i la seua falta de preparació jurídica per a administrar justícia, va fer necessària la designació d'un lletrat que els assessorara en qüestions de dret, l'alcalde major. La funció principal d'aquest consistia a actuar com a jutge en els plets i, com a tinent de corregidor, havia d'atendre els assumptes relacionats amb el govern econòmic, polític i administratiu del municipi per al qual havia sigut nomenat. Quan el corregidor se n'absentava, era l'alcalde major el que passava a ocupar la presidència dels *cabildos* municipals, així com a exercir les altres tasques que el corregidor li tenia encarregades. Una tasca idèntica havia d'assumir en els buits de poder que es produïen entre el cessament d'un corregidor i l'arribada del seu successor.[22]

Durant la primera meitat del Set-cents la designació de l'alcalde major va correspondre al mateix corregidor i la corona es limitava a donar-ne l'aprovació. A partir de la promulgació de l'ordenança d'intendents i corregidors del 13 d'octubre de 1749, però, els corregidors van perdre la facultat de designar els seus alcaldes majors i aquesta competència fou assumida pel monarca, el qual efectuava l'elecció entre una terna de candidats proposats pel Consell de Castella. Amb aquest canvi es normalitzava la vida administrativa, alhora que els alcaldes majors no havien d'estar vinculats a l'elecció del titular del corregiment. També la institució es va veure realçada en exigir-se unes aptituds mínimes. Igualment, des d'aleshores, els alcaldes majors no podien ser naturals ni veïns del lloc on anaven a exercir la seua jurisdicció. D'aquesta manera, es pretenia mantenir la seua independència i evitar possibles pressions de familiars i amics.

En un primer moment, els regidors valencians van ser designats pel monarca a proposta de la *Chancillería*. No obstant això, quan van començar a produir-se les primeres vacants, el mètode primitiu va variar i es va acomodar al sistema tradicional castellà: la tramitació de memorials. L'existència de vacants al si de l'Ajuntament era comunicat pel consistori al Consell en un termini més o menys breu. Depenia de la puntualitat amb què era informat el Consell, de la valoració que tingueren aquests càrrecs en el mateix municipi, dels informes que se sol·licitaren sobre els pretendents, de la promptitud amb què el monarca resolguera les consultes, etc. perquè el procés s'allargara més o menys, encara que, en el millor dels casos, no acostumava a durar menys d'un any.

Després de ser publicada la vacant s'obria un període de temps durant el qual tots els interessats a ocupar-la havien de trametre un memorial al monarca en què exposaven tots els mèrits que els en podien fer mereixedors. Una vegada en mans del rei, aquest passava els memorials al Consell de Castella que, al seu torn, els trametia a l'Audiència de València perquè practicara les oportunes informacions sobre els aspirants. Encara que el que era habitual és que es presentaren memorials per a sol·licitar les regidories vacants, tot i que, a vegades, ningú no es va interessar per cobrir-les. En aquests casos era l'Audiència la que s'encarregava de proposar els candidats que considerava més qualificats per a l'exercici del càrrec.

[21] M. Cruz ROMEO MATEO, *Realengo y municipio: marco de formación de una burguesía (Alcoi en el siglo XVIII)*, Alacant: Institut d'Estudis Juan Gil-Albert, 1986, p. 85-87. M.ª del Carmen IRLES VICENTE, *El régimen municipal valenciano en el siglo XVIII, Estudio institucional*, Alacant: Institut de Cultura Juan Gil-Albert, 1995, p. 17-31.

[22] *Ibíd.*, p. 126-131.

LA IMPLANTACIÓ DEL NOU SISTEMA FISCAL

L'aplicació de la legislació castellana pel Decret de Nova Planta no semblava tan clara pel que feia a la tributació. En principi, el govern borbònic tractà de mantenir l'antic sistema de contribució del regne, malgrat el canvi de nom d'algunes magistratures, com ara els diputats de la Generalitat, que mudaren el seu càrrec pel d'administradors de les Generalitats del Regne. Aquests havien de continuar encarregant-se de la recaptació i administració de les gabelles, el producte de les quals havia de destinar-se al manteniment de les tropes del rei en la defensa marítima i a pagar els salaris dels administradors i les pensions dels censalistes. El 24 d'agost de 1709, però, el govern decidia extingir aquesta Administració de les Generalitats, les funcions de la qual passaven a mans del superintendent general de la Hisenda Reial.

El 22 de novembre de 1709, el nou capità general de València, Francisco Gaetano Aragón, demanà un memorial de caràcter confidencial a l'administrador de la renda del tabac de València d'aleshores, Rodrigo Caballero, amb el projecte d'implantar un sistema impositiu que concordara amb el que regia a Castella. Caballero, de fet, es mostrà partidari de la "justa rezolución de la unión de estas Coronas a la de Castilla, sin deferencia de leyes ni de contribuziones", com a remei de la disparitat legislativa i tributària anterior i en càstig per la rebel·lió dels valencians. Ell mateix, com a administrador de la renda del tabac, havia hagut d'actuar amb contundència davant la gran quantitat de contraban i planters de tabac il·legals que havia localitzat al regne:

> "la orden que tube para desarraygar los plantíos, demoler las fábricas y reducir a estanco en los pueblos esta regalía... cerré los ojos a todo, armado con la obedienzia y hize demoler 143 molinos que avia en el Reyno y arrancar todos los plantíos, estableziendo, como se alla establezido en todas las ciudades, villas y lugares, el estanco por el Rey...".[23]

Els drets i taxes castellans foren el paper segellat, obligatori en tots aquells documents de caràcter oficial o de les escrivanies i notaries; les alcabales i "cientos", que gravaven amb un 14% tot allò que es venia, permutava o passava de mans; i, finalment, el quarter, que consistia a cobrar als municipis el cost del manteniment de les tropes. La *Renta del Papel Sellado* s'instaura com a conseqüència de la implantació de la Chancillería i de la cèdula reial de 3 d'agost de 1707, la qual ordena que a partir de llavors s'usara el paper segellat en tots els documents oficials i es mana que notaris i escrivans acaten aquesta ordre sota fortes penes. Després de les primeres imposicions per raó de guerra, donatius i repartiments efectuats per les autoritats militars, s'intenta l'establiment de l'alcabala i "cientos", un impost sobre el tràfic i la venda de mercaderies, que es cobrava tant dels béns mobles com dels immobles. En principi consistia a pagar el 14% del valor de les transaccions, impost del qual estaven exempts el clergat i els militars. La penosa situació del regne després de la guerra, però, aconsellaria a les autoritats imposar-la tan sols a un cinc per cent.[24]

Les alcabales comportaven una complexa organització d'escrivans i justícies per a perseguir els fraus i portar el control dels pagaments. A Castella i la resta de territoris on

[23] Pedro VOLTES BOU, *La Guerra de Sucesión en Valencia*, p. 90-92.

[24] Jorge CORREA BALLESTER, *El Impuesto del Equivalente y la ciudad de Valencia (1707-1740)*, València: Conselleria d'Economia i Hisenda, 1986, p. 29-31.

s'aplicava l'alcabala des de feia temps, la recaptació es feia mitjançant un *encabezamiento* o bé mitjançant la cessió de la seua administració en arrendament en el cas que una població no volguera ser *encabezada*. Aleshores s'idea l'aplicació d'una capitació general en tot el regne sobre la base del nombre de veïns contribuents i es pren en compte el que es pagava a Castella per alcabales i "cientos". Aquest nou impost rebrà el nom d'*equivalent*.

L'aplicació i gestió d'aquest nou impost s'articula de la manera següent: en primer lloc el monarca, per mitjà del Consell d'Hisenda, estipula la quantitat que el regne ha de pagar d'acord amb el nombre de veïns indicat per l'últim padró efectuat. Aquesta quantitat és repartida a les poblacions del regne per l'intendent. Una vegada es coneix la quantitat assignada al regne, es reuneix l'anomenada Junta de Procuradors, formada per un representant de cada corregiment o governació. Aquesta Junta ha de distribuir el repartiment entre totes les poblacions, tot i que reserva la darrera decisió a l'intendent en cas que no s'arribe a un acord. La quantitat que havia de pagar cada veí, la recaptació i l'ingrés dels diners recollits depenia a partir d'aquell moment de les autoritats municipals. Per al repartiment s'elaboren els llibres de padrons, tot i que en un principi es tracta d'una simple llista de contribuents i del que els toca pagar. Els eclesiàstics, els ordes militars i els pobres de solemnitat estaven exempts de la contribució.

La primera reunió de la Junta de Procuradors és per a repartir l'equivalent de 1715. Aquests procuradors són els únics facultats per a presentar queixes i protestes i fer representacions sobre aquest impost. En cada població l'equivalent ha de ser recaptat per dues o més persones habilitades, tot i que la persecució dels morosos era funció de la justícia local. Si cap veí se sentia agreujat per l'assignació feta, podia recórrer en primera instància al procurador de la seua governació i, tan sols en cas que aquest no esmenara l'errada, podia acudir en última instància davant l'intendent. Els pobles podien escollir entre realitzar el repartiment o exigir les contribucions a la manera de Castella, és a dir, sobre les transaccions comercials, però en cap cas podien alienar els recursos de propis per a pagar l'impost.[25]

Per la governació d'Alcoi va ser elegit com a procurador per a la Junta el governador i procurador del comte de Cocentaina, Pedro de Lago, tot i que va haver d'obtenir llicència del comte per a poder ocupar aquest càrrec. El 22 d'agost, el regidor degà Joan Merita comunicà a la resta de regidors les gestions que havia fet Lago en la Junta de procuradors generals celebrada a València. Aquests procuradors havien expressat al superintendent general "la imposibilidad de cumplir el Reyno con tan gravosa contribución como la que se carga por equivalente de alcabalas, cientos y millones y otros derechos provinciales que se pagan en Castilla". Davant la negativa de l'intendent a presentar un memorial al rei per informar-lo d'aquesta problemàtica, els procuradors generals es reuniren privadament en casa del procurador general de la ciutat de València, el comte del Castellar, on acordaren que "hisiese cada cabesa de partido de por sí representación al Rey n*ues*tro S.r evidenciando a Su Majestad lo gravoso de la contribución en lo respectivo de su distrito". València i Xàtiva ja tenien llestos els seus memorials, "para darle a la estampa", per la qual cosa Lago opinava que calia entrar en contacte amb Alacant i Xixona per a redactar aquest memorial. L'Ajuntament aprovà fer aquestes gestions, en les quals participaria també Joan Merita. Lago, però, no s'atrevia a ser l'autor d'aquest memorial i demanà ajuda als regidors d'Alcoi. Aquests es dirigiren al paborde Felip Doménech, que era a Penàguila, perquè ell el redactara.

[25] *Ibíd.*, p. 47-48.

L'1 de desembre els regidors acordaren enviar aquest memorial a l'advocat de la vila a València, Vicent Ferrer, perquè aquest "le mande dar a la estampa". S'havien de tirar com a mínim 200 exemplars per a distribuir-los entre els ministres i les persones que Ferrer considerara adients. A més, s'havien d'enviar alguns exemplars a Madrid, al comte de Santisteban, que era també comte de Cocentaina, "suplicando a su excelencia que, continuando a esta Villa, sus buenos oficios de protector, que siempre le a devido, se sirva disponer la conduta de esta representación según le paresca más conveniente para que llegue a mano de Su Majestad con la más eficas recomendación".[26]

EL MEMORIAL DE GREUGES A FELIP V

L'any 1717, lluny d'alleugerir la càrrega fiscal sobre les poblacions valencianes, l'Estat borbònic tornava a aplicar una forta suma que s'havia de repartir entre les governacions del regne de València. Com en ocasions anteriors, l'Ajuntament d'Alcoi, en nom de la resta de pobles de la seua governació, tornava a presentar un memorial al rei Felip perquè tinguera clemència i disminuïra la tributació. A diferència, però, de les ocasions anteriors ara s'ha localitzat un exemplar d'aquesta petició, en concret en el Fons Antic de la Biblioteca Valenciana [sign. XVIII/492(6)]. Es tracta d'un document de vuit pàgines, imprés en tamany foli, sense peu d'impremta ni autor, les intencions del qual era mostrar al monarca la situació en què es trobava tant la vila d'Alcoi com la seua governació, així com la gran pressió fiscal que rebien en comparació al que es tributava a Castella.

> "La villa de Alcoy, impelida del dolor de verse ya vacila*n*do en los últimos periodos de su descaecimiento y en igual lastimoso destino a los Pueblos de su Governación, recurre a la benigna Real justificación de V. Mag. suplicando por el remedio más pronto y oportuno que solicita la constitución decadente en que se reconoce, y con segura esperança que estas zelosas reverentes súplicas, aunque duplicadas, no pueden ofender los piadosos reales oídos de V. Mag. antes sí que han de ser agradables y conformes al paternal amor con que V. mag. se digna dispensar los medios más proporcionados a la conservación de sus Pueblos...".

El que es tractava era demostrar que la suma de prop de 36.000 lliures que els havia assignat l'intendent Rodrigo Caballero del repartiment d'un milió d'escuts que pertocava al regne de València per a l'any 1717 era "sumamente exorbitante a lo que pudieran producir de estas rentas reales los haveres del continente de su Governación... de que siendo tan desmesuradamente excesiva en el todo el Reyno la contribución del millón, por necessario conseqüente lo ha de ser en la parte de cada Governación, cada Pueblo y cada vezino, haziéndose su exacción impracticable". Aquesta opinió va ser defensada pels procuradors a les juntes celebrades el desembre de 1716, els quals insistiren a l'intendent Caballero que suspenguera aquell repartiment mentre apel·laven al rei "solicitando la regulación de esta excessiva quantía a una proporcionada y exigible que pudiesse facilitar el reparto a la última ruyna del Reyno". Tanmateix, l'intendent, amb el vistiplau del monarca, aprovà el repartiment sense atendre a la moratòria demanada per la Junta de procuradors.

[26] AMA, *Cabildos 1707-1723*, sign. 47, 12 de gener de 1716, p. 464-466 i 489-490.

El fet cert és que els valencians no sols devien suportar el pagament d'aquest impost de l'equivalent, sinó que, a diferència de Castella, també devien sufragar el manteniment de les tropes que s'hi allotjaven, com l'any anterior, en què, a la governació d'Alcoi, "huvo destinada una Compañía de Cavallos". Altra circumstància que agreujava la pressió fiscal sobre el regne era la notòria extensió del sistema senyorial, per la qual cosa moltes poblacions valencianes patien una doble tributació, la que pagaven a la corona i la que devien lliurar al senyor feudal. Aquests drets senyorials, en forma de rendes i partició de fruits, suposaven "otro tanto equivalente que el de las rentas reales, según el pie en que se les haze la assignació*n*". En el cas de la governació d'Alcoi, la presència del senyoriu era predominant:

> "...siendo la mayor parte de los Pueblos del Reyno, como de la Governación, de señorío particular, tanto que en ella de treinta y siete Lugares que la componen, solo Alcoy, Penáguila, Bañeres y Villajoyosa son los que logran el honor de conservarse en el Real Patrimonio de V. Mag. quedan por este respeto gravados en el equivalente arreglado a lo que importan a la Real Hazienda de V. Mag.... pero en el Reyno cobra V. Mag. estas rentas y los dueños de los Lugares las suyas aparte, con lo que el pobre vassallo no puede llevar tanto peso..."

Altres circumstàncies que agreujaven la situació eren l'històric endeutament dels municipis ("demás de hallarse estos Pueblos Reales implicados con tantos cargamientos de censos q*ue* importan sus capitales casi otro tanto q*ue* el valor de sus territorios y las annualidades correspondientes quantía igual a lo q*ue* se les reparte por el equivalente de rentas reales"), el gran nombre de béns amortitzats ("por la genial religiosa piedad de los naturales, en fundaciones y dotaciones eclesiásticas se reconoce muy numeroso este estado y enriquecido, más que en otras Provincias de Castillas, pudiéndose afirmar que possee en el reyno una quarta parte de sus bienes rahízes") i la presència d'un important nombre de persones en una acusada situació de pobresa, la qual cosa suposava sobrecarregar als qui sí podien pagar ("no ay Pueblo q*ue* no se componga de más de la tercera parte de gente jornalera e impossibilitada y observándose rigurosamente la orden, que se tiene dada por regla, de que paguen los que tienen por los que no tienen"). Tot açò feia que, finalment, el pes de la fiscalitat caiguera sobre una part bastant reduïda de la població del regne.

En un altre paràgraf, l'anònim autor del memorial tractava de desmentir la visió d'un regne feraç, de gran producció agropecuària, especialment en el cas de la governació d'Alcoi, on la major del territori era muntanyós o de secà:

> "...ocupa*n*do la mayor parte del Reyno los montes y valdíos, le dividen en vegas y valles, cuyo terreno es solo hábil para el cultivo y vienen a ser cortíssimas sus cosechas y aparente y no tanta su opulencia como quizás se avrá querido abultar, pues aunque es innegable que por la laboriosa aplicación de los naturales la numeración de cosechas será mayor que la de algunas Provincias de Castilla, también es precisso confessar que no son universales y que de las que se logran en unas partes se carecen en otras, y en casi todo su continente de las más preciosas que son las de azeyte, seda y arroz, como sucede en los términos de aquella Governación, por lo que reconoce particular gravamen, siendo todo su país el más montuoso del reyno, llamándose por antonomasia las *montañas*, país quebrado, árido y por lo que carece de huertas, de pocas cosechas y contingentes, y que por la mayor parte solo produce la del trigo, de baxa estimación, no tanto por su calidad, que es razonable, quanto por la dificultad de su salida, haziéndose digno de reparo que siendo esta cosecha

del trigo la más universal no le basta al reyno para más que el consumo de medio año. A esta miseria de país, se añade la infelizidad que siendo general en el Reyno le comprehende como a parte de él a la Governación, y es de la incomprable esterilidad de ganados de toda especie, assí de cavallerías, como para el abasto de carnes, necessitando enteramente traerlos de los Reuynos de Castilla y Aragón, cuya importancia, sin duda, equivale a la mayor opulencia de cosechas... Nada como esta esterilidad quye padece el reyno de ganados y alcança a todas sus partes demuestra la angustia de su país que, comprehendiendo lo más de su continente los mo*n*tes, peñascos, y baldíos, apenas puede apacentar cortíssimos rebaños y ni aun los precissos para fecundar su terreno, tanto que no es capaz el Reyno de abastecerse un mes de carnes del país ni de proveer de cavallerías a un Pueblo de 500 vezinos..."

Totes aquestes circumstàncies havien ocasionat que moltes poblacions de la comarca visqueren una situació quasi dramàtica, fins al punt de ser abandonades pels seus veïns, com va ocórrer a Alcosser, Benasau, Alcoleja i Beniafé, mentre altres estaven "próximos a seguir el mismo triste destino, a dexar sus siempre dulces patrios nidos y buscar en los extraños, con mano mendiga, el corto socorro q*ue* les puede subministrar la piedad para el sustento de su miserable vida". Així era habitual vore "clama*n*do familias enteras y tropas de gente desnudos y pereciendo, sin poderles dar remedio". Tot allò, segons el memorialista, conduïa el regne a "las deshonras, los insultos, la atrozidad de toda especie de delitos, y el que es más horroroso y detestable, el de la desesperación... las enfermedades epidémicas, las muertes repentinas, efectos todos de la congoxa del ánimo, causada de la necesidad, que ya casi no perdona a estado, ni clase de personas".

Malgrat aquesta situació de penúria, les autoritats locals no havien desobeït les ordes del rei ni havien afluixat la mà. Havien hagut d'anar "vaciando las casas de bienes y llenando las cárceles de hombres, para hazer demonstrable a V. Mag. la ciega obediencia y resignación de los Pueblos en aprontar el equivalente, pero nada ha bastado para eximirse de las execuciones militares y nada más que su ardor ha hecho ver la inutilidad de las diligencias". De res van servir les queixes dels angoixats súbdits davant la inflexible golafreria de la monarquia borbònica.

EMORIAL DE GREUGES.qxp 06/11/2007 20:48 PÆgina 23

✠

SEÑOR.

LA Villa de Alcoy, impelida del dolor de verse yà vacilãdo en los vltimos periodos de su descaecimiento, y en igual lastimoso destino à los Pueblos de su Governacion, recurre à la benigna Real justificacion de V. Mag. suplicando por el remedio mas pronto, y oportuno, que solicita la constitucion decadente en que se reconoce; y con segura esperança que estas zelosas reverentes suplicas, aunque duplicadas, no pueden ofender los piadosos Reales oidos de V.Mag. antes si que han de ser agradables, y conformes al paternal amor con que V.Mag. se digna dispensar los medios mas proporcionados à la conservacion de sus Pueblos, llega la Villa por sì, y los de su Governacion à los Reales pies de V.Mag. y formando las primeras, y vltimas clausulas de su congoxa, humildemente dize: Que la quantìa de 35846.lib. que le ha assignado el Intendente Don Rodrigo Cavallero, por repartimiento del millon de escudos de à diez reales de vellon con que V.Mag. le manda contribuir à aquel Reyno de Valencia en este año de 1717. como en el passado, por equivalente de las rentas provinciales, que estàn establecidas en los Reynos de Castilla, es sumamente exorbitante à lo que pudieran producir de estas rentas Reales los haveres del continente de su Governacion, aunque se considere en el estado mas florido, no por igualdad, ò desigualdad del repartimiento de que se presinde, sino por la causa, y razon vniversal, de que siendo tan desmesuradamente excessiva en el todo del Reyno la contribucion del millon, por necessario consequente lo ha de ser en la parte de cada Governacion, cada Pueblo, y cada vezino, haziendose su exaccion impracticable.

Assi lo expressaron de vn acuerdo los Procuradores en las juntas

 cele-

EMORIAL DE GREUGES.qxp 06/11/2007 20:48 PÆgina 24

celebradas ante el Intendente en los dias 21.y 22. de Diziembre paſſado de proximo, inſtandole tuvieſſe à bien ſuſpender el repartimiento del millon, haſta recurrir à la Real clemencia de V.Mag. como ſe tenia por preciſſo, ſolicitando la regulacion de eſta exceſsiva quantìa, à vna proporcionada, y exigible, que pudieſſe facilitar el reparo à la vltima ruìna del Reyno, à que por ſus atenuadas fuerças, con el peſo de tan continuadas, y deſiguales contribuciones de quarteles, donativos, y equivalentes, ſiendo las vltimas las mayores, ſe vè caminar con precipitacion, y que yà laſtimoſamente ſe experimenta en muchos Pueblos.

Pero viendo que (ſinembargo de quanto el Reyno repreſentò en ſus juntas) con el mas verdadero zelo del Real ſervicio de V.Mag. conſiderandolo inſeparable de la conſervaciõ de los Pueblos, y ofreciendo juſtificar lo expreſſado en la forma, y ante el Miniſtro que V. Mag. fuere ſervido, ò permitiendo V. Mag. paſſar à ſus Reales pies vno, ù dos de los Procuradores, ſin ſaber el deſtino de eſta ſincèra ſuplica ſe le ha hecho notorio, que el repartimiento executado por el Intendente lo avia aprobado V.Mag. quedò el Reyno tan dolorido, que ſolo las amoroſas reiteradas expreſsiones, con que la ſuma clemencia de V.Mag. tiene aſſegurados à ſus vaſſallos, de que ha de oir ſin limitacion ſus juſtos clamores, pudieron ſoſtener la eſperança del conſuelo.

Y ſi acaſo alguna advertida reflexion objetaſſe, por què el Reyno callò en la formacion de las primeras juntas de ſus Procuradores, ſiendo vno miſmo, ò igual el equivalẽte que V.Mag. le mandò contribuir por el año paſſado de 1716. reſolviendo hazer por sì el repartimiento ſin recurrir à V.Mag. manifeſtando los inconvenientes que ahora reconoce, y repreſenta, tendrà facil la ſatisfacion, mandando V.Mag. ver los autos de aquellas primeras juntas, en que conſtarà averſe hecho preſentes, con igual eficazia, aunque mal lograda, aviendo opueſto el Intendente que no formava Tribunal la junta, que pudieſſe tomarſe autoridad de repreſentar à V.Mag. de que la declarò incapaz, como lo hizo en las vltimas juntas de 21. y 22. de Diziembre paſſado, haziendole notoria vna carta del Obiſpo de Cadiz, en que prevenia lo miſmo de no formar Tribunal la junta, ni tener otro miniſterio, que para conferenciar ſobre el modo del repartimiento, negandole por eſte medio el voto deciſivo, y dexando la reſolucion privativa al Intendente; lo que oyò el Reyno vna, y otra vez con reſignada tolerancia, ſin proferir quanto no cabìa en el ſilencio, y repreſ-

BIBLIOTECA VALENCIANA · VALENCIA

EMORIAL DE GREUGES.qxp 06/11/2007 20:48 PÆgina 25

preſſava el reſpeto.

De corto, ò ningun merito podian ſer tan vivas repreſentaciones, ſin evidenciar à la alta comprehenſion de V. Mag. los ſolidos fundamentos que las acompañan, por lo que ſe vè eſta Governacion empeñada al deſcargo de los que la aſsiſten, en juſtificacion de ſer la quantìa de 35846.lib. que ſe le ha repartido del millon, no proporcionado equivalente, antes ſi deſigual à la ſubſtancia de ſus haveres; lo que parece puede conſeguirſe ſiguiendo las miſmas reglas que dà la Carta orden del Obiſpo de Cadiz, ſu fecha de 25. de Agoſto de 1715. que impreſſa participò el Intendente à los Pueblos, donde ſe halla aver tenido V.Mag. preſente, para la aſsignacion del equivalente de dichas rentas en el Reyno, demàs de ſu numeracion de Pueblos, y vezinos, coſechas, y otras circunſtancias, *lo que por arrendamiento producen en Caſtilla, para la Real Hazienda de V.Mag. con lo que es preciſſo que ayan de vtilizar los Arrendadores, pagando, como pagan, por meſadas anticipadas, y lo enagenado de eſtas rentas, que lo cobran ſus dueños*, como ſeràn principalmente los dueños de los Lugares en ſus Eſtados.

Porque mandandoſeles, como ſe les manda à los Pueblos del Reyno, ſatisfacer por meſadas anticipadas el equivalente de eſtas rentas, de la miſma manera que à los Arrendadores de ellas en Caſtilla; en lo que à eſtos por eſta razon ſe les dà de beneficio, quedã gravados aquellos que no les es permitido vtilizarlo, pues no ſe les dà debaxa en los repartimientos, ni en ſus pagos, antes ſi por ſu demora ſon apremiados por todos los medios del rigor de la execucion militar; y nunca mas que en el año paſſado, en que por providẽcia general huvo deſtinada vna Compañia de Cavallos en eſta Governacion para el apremio à los pagamentos de los meſes que ſe ivan devengando; y aun ſubſiſte oy por los reſtos, à que la impoſsibilidad de los Pueblos no ha permitido dar cumplimiento.

No es menor gravamen el que reconocen los Pueblos en la aſsignacion del equivalente; porque es muy ſabido, que ſiempre que V. Mag. ò dueño particular de dichas rentas, las arrienda, ſe entiende incluido, ò como parte de ellas, el terciodiezmo, que en Caſtilla llaman *tercias*; y en fuerça de los arriendos, ceden à favor de los Arrendadores, ò de los Pueblos que ſe ajuſtan por cabeçon; y en el Reyno no ſucede aſsi à favor de los Pueblos, pues V.Mag. en los de ſu Real patrimonio, y los dueños de los Lugares en ſus Eſtados, perciben el terciodiezmo à parte del equivalente.

Mas digno de conſideracion es aun, que conſiſtiendo las rentas

EMORIAL DE GREUGES.qxp 06/11/2007 20:48 PÆgina 26

de los que posseen Lugares en Castilla, en las referidas enagenadas del Real patrimonio de V.Mag. percibidas por los dueños, les quedan à los vassallos en todo lo demàs libres las cosechas; pero en el Reyno tienen los dueños de las Poblaciones sus derechos, y rentas en particion de frutos, ò pechos, y censos impuestos sobre sus territorios, que en vnos son mas, y en otros menos; pero en lo general importarà sus drechos dominicales otro tanto equivalente que el de las rentas Reales, segun el pie en que se les haze la asignaciõ; y siendo la mayor parte de los Pueblos del Reyno, como de la Governacion, de señorìo particular, tanto, que en ella, de treinta y siete Lugares que la componen, solo Alcoy, Penaguila, Bañeres, y Villajoyosa son los que logran el honor de conservarse en el Real patrimonio de V.Mag. quedan por este respeto gravados en el equivalente arreglado à lo que importan à la Real Hazienda de V.Mag. estas rentas en Castilla, no consideradas las vendidas, y enagenadas, cuyo producto perciben allà sus dueños, como vnica renta de sus estados, y no V.Mag. pero en el Reyno cobra V.Mag. estas rentas, y los dueños de los Lugares las suyas à parte, con lo que el pobre vassallo no puede llevar tanto peso.

Ni valdria dezir, quanto menos practicar, que aliviandose por esta consideracion à los Pueblos de señorìo lo correspondiente à ella, se podria recargar à los que son enteramente del Real patrimonio de V.Mag. porque aun lo que oy se les reparte, sin distincion de vnos à otros, es manifiestamente desigual, y excessivo á sus haveres, y substancia; y añadirles carga, seria ocasion de acelerar su vltimo descaecimiento, pues demàs de hallarse estos Pueblos Reales implicados con tantos cargamientos de censos, q̃ importan sus capitales casi otro tanto q̃ el valor de sus territorios, y las annualidades correspondientes quantìa igual à lo q̃ se les reparte por el equivalente de rentas Reales, se haze constante su excesso, si se observa lo que sale respectivamente à cada Governacion, cada Pueblo, y cada vezino; pues en los Reynos de Castilla, donde se hallarà vn partido de 3481. vezinos, de que consta toda la Governacion, que produzga à V.Mag. por equivalente de dichas rentas 35846. libras? Què à vna Villa como la de Alcoy de 735. vezinos, le toquen 8074. libras? Què à vn vezino de 12000. lib. de hazienda, al pie de 300. libras? Bien cierto es que ninguno. De forma, que hecho el calculo de las 35846. lib. entre 3481. vezinos, sale por cada vno mas de 10. lib. 5. sueld. 11. din. y repartidas por razon de sus haveres, al pie de 50. por 100.

Pues aunque se aya querido persuadir, que del millon solo corres-

ponde

EMORIAL DE GREUGES.qxp 06/11/2007 20:48 PÆgina 27

ponde à los vezinos del Reyno vn diez por ciento de las rentas que les quedan liquidas, siendo cierto que no ay Pueblo q̃ no se componga de mas de la tercera parte de gente jornalera, è impossibilitada, y observandose rigurosamente la orden, que se tiene dada por regla, de que paguen los que tienen por los que no tienen, se experimenta, que hecha la cuenta por sus averes annuales, les sale, segun se ha referido, al pie de 50. por 100. y esto sin deduccion de cargas, en cuya liquidacion no les es dable à los Comunes el entrar, previendo la experiẽcia, que no se avia de hallar sobre quien repartir; y el efeto de tan violenta precission ha sido, que con la larga continuaciõ de repartimientos se han ido apurando los caudales, implicando las haziendas con nuevos empeños, y que cayendo de su estado las casas acomodadas, se vnivoquen con las pobres; y que los Comunes, para suplir los niquiles, que de cada dia se van multiplicando, por desercion, ò impossibilidad de vezinos, se ayan visto obligados à buscar en los años passados gruessas cantidades à daño de crecidos interesses, y detestables vsuras, por los mas raros medios que ha podido inventar la codicia de los Mercaderes, y abraçar la necessidad peremptoria, y extrema de los Pueblos; pero yà ni este triste recurso les queda, no hallandose quien sea tan negligente, que quiera perder interesses, y capital.

Aqui con alguna especialidad es inescusable el hazer presente à la alta comprehension de V.Mag. que ocupado la mayor parte del Reyno los montes, y valdios, le dividen en vegas, y valles, cuyo terreno es solo habil para el cultivo, y vienen à ser cortissimas sus cosechas, y aparente, y no tanta su opulencia como quizàs se avrà querido abultar; pues aunque es innegable, que por la laboriosa aplicacion de los naturales, la numeracion de cosechas serà mayor que la de algunas Provincias de Castilla, tambien es precisso confessar que no son vniversales, y que de las que se logran en vnas partes, se carece en otras, y en casi todo su continente de las mas preciosas, que son la del azeyte, seda, y arroz, como sucede en los terminos de aquella Governacion, por lo que reconoce particular gravamen, siendo todo su pais el mas montuoso del Reyno, llamandose por antonomasia las *montañas*, pais quebrado, arido, y por lo que carece de huertas, de pocas cosechas, y contingentes, y que por la mayor parte solo produce la del trigo, de baxa estimacion, no tanto por su calidad, que es razonable, quanto por la dificultad de su salida; haziendose digno de reparo, que siendo esta cosecha del trigo la mas vniversal, no le basta al Reyno para mas que el consumo de medio año.

EMORIAL DE GREUGES.qxp 06/11/2007 20:48 PÆgina 28

A esta miseria de pais, se añade la infelizidad, que siendo general en el Reyno, le comprehende, como à parte de èl, à la Governacion, y es de la incomparable esterilidad de ganados de toda especie, assi de cavallerias, como para el abasto de carnes, necessitando enteramente traerlos de los Reynos de Castilla, y Aragon, cuya importancia, sin duda, equivale à la mayor opulencia de cosechas; què harà donde no la ay?

Nada, como esta esterilidad que padece el Reyno de ganados, y alcança todas sus partes, demuestra la angustia de su pais, que comprehendiendo lo mas de su continente los mõtes, peñascos, y baldios, apenas puede apacentar cortissimos rebaños, y ni aun los precissos para fecundar su terreno, tanto, que no es capaz el Reyno de abastecerse vn mes de carnes del pais, ni de proveer de cavallerias à vn Pueblo de 500. vezinos, cuyas consideraciones devieron dar la regla, en lo passado, à los servicios que la Corona de Aragon hazia à V. Mag. perteneciendo à Cataluña tres partes, à Aragon dos, y à Valencia vna.

A todo esto se ofrece añadir, lo que sobre la angustia, y estrechez del pais se haze digno de reparo, que por la genial religiosa piedad de los naturales, en fundaciones, y dotaciones Eclesiasticas se reconoce muy numeroso este Estado, y enriquecido, mas que en otras Provincias de Castilla, pudiendose afirmar que possee en el Reyno vna quarta parte de sus bienes rahizes, comprehendiendo como à tales los censos cargados sobre bienes seculares; y aunque èsta ha sido siempre inteligencia vniversal, se tiene aora por la practica de las diligencias hechas por los Comunes, y Procuradores, en las relaciones que han tomado de los territorios para los repartimientos, por lo que no aviendose tenido presente esta circunstancia, quedan gravados los Pueblos en lo que corresponde à la quarta parte, que possee el Estado Eclesiastico, que no se les ha entresacado, para arbitriar el equivalente de las rentas Reales; sinembargo este mismo motivo es la espada de dos filos, que hiere à entrambas manos, pues reducidos à la vltima impossibilidad los seculares, el Arrendador no cumple, el Pensionario no satisface sus devidos pagos, se atrasan las cobranças de las rentas Eclesiasticas, cessa el culto, y el sufragio, y lloran todos ver malogrados los fines loables de su catolica piedad.

Todas estas infalibles consideraciones, de lo que fisica, y realmente se experimenta en los haveres del Reyno, y que tocan respectivamẽte à cada Governaciõ, y à cada Pueblo, tienẽ reducidos à los Comunes, y particulares al estado deplorable que se representa à V. Mag. de pobreza,

EMORIAL DE GREUGES.qxp 06/11/2007 20:48 PÆgina 29

breza, y deſcaecimiento, ſiguiendoſe tantas, y tan fatales conſequencias de deſercion entera de Lugares, como ſucede en eſta Governaciõ de los de Alcoſer, Benaſau, Alcolecha, y Beniaſe, y otros q̃ ſe ven proximos à ſeguir el miſmo triſte deſtino, à dexar ſus ſiempre dulces patrios nidos, y buſcar en los eſtraños, con mano mendiga, el corto ſocorro q̃ les puede ſubminiſtrar la piedad para el ſuſtento de ſu miſerable vida; y como la conſtitucion infeliz en que lo tiene todo la injuria preſente de los tiẽpos, no permite exercitar à medida del deſeo la comiſeracion, ſe ven continuamente clamãdo familias enteras, y tropas de gente deſnudos, y pereciendo, ſin poderles dar el remedio.

Nunca baſtantemente, Señor, pueden llorarſe en el Reyno eſtas triſtes conſequencias, ſiendo la pobreza, mayormente la nueva, por no acoſtumbrada, madre de todos los daños: de ella ſe originan la ſoltura, las deshonras, los inſultos, la atrozidad de toda eſpecie de delitos; y el que es mas horroroſo, y deteſtable, el de la deſeſperacion, de que pudieran referirſe à V.Mag. muchos deſgraciados exemplares, y no ſe individualizan, por no contriſtar mas el catoliciſsimo, quanto compaſsivo Real coraçon de V.Mag. y lo que ſe tiene yà por menor mal, las enfermedades epidemicas, las muertes repentinas, efectos todos de la congoxa de el animo, cauſada de la neceſsidad, que yà caſi no perdona à eſtado, ni claſe de perſonas.

En medio de tanta impoſsibilidad, è inconvenientes, no ſe ha omitido aplicacion, induſtria, ni rigor en eſta Governacion, como en todas, vaciando las caſas de bienes, y llenando las carceles de hombres, para hazer demonſtrable à V.Mag. la ciega obediencia, y reſignacion de los Pueblos en aprontar el equivalente; pero nada ha baſtado para eximirſe de las execuciones militares, y nada mas que ſu ardor ha hecho ver la inutilidad de las diligencias, que no han podido conſeguir en gran parte las cobranças de los libramientos dados à los Cuerpos, ni los pagos, y poſitos en la Teſorerìa del no librado, lamentandoſe amargamente los Pueblos del furor con que ſon atropellados por las partidas que ſe les deſpachan; ſi es por libramiento, à arbitrio del Comandante, ù Oficial que lo tiene à ſu cargo; y como de eſto ſuele hazerſe grangerìa, ſuponiendo van à diſcrecion, ſe hazen las coſtas à medida de la codicia, que ſuelen importar tanto como el capital; y como el importe de las coſtas es lo primero que ſe haze efectivo, queda el capital impoſsibilitado de cobrarſe.

No menor, aunque mas lento, es el daño que cauſan las Tropas, que por nueva providẽcia general, demàs de las que eſtàn de quartel,

ſe

EMORIAL DE GREUGES.qxp 06/11/2007 20:48 PÆgina 30

ſe han deſtinado para que ſubſiſtan fixas en las Governaciones, por la ſolicitud de los pagos en Teſorerìa de los meſes q̃ ſe van devengando aviendoſe reglado ſu ſubſiſtencia, aſsignando diariamente al Capitan vn peſo, al Theniente, y Alferez catorze ſueldos de eſta moneda por cada vno, al Sargento diez ſueldos, y al Soldado de plaça ſencilla quatro ſueldos, ſin las raciones de cevada correſpondientes; y como eſtas Tropas, y qualeſquiera otras que van de apremios, es cõ independencia de los Governadores de los Partidos, nada menos ſe obſerva, que la ordenança, y la diciplina, de q̃ reſulta, que gaſtados los Pueblos, cõtribuyendoles tanto como ſe và cobrando de los repartimientos, no queda ſubſtancia para acudir con los pagos à V.Mag. y ſe van atraſando, haſta que dandoſe libramientos por la Teſorerìa, ſe redoblan las partidas, y las coſtas, è impoſsibilitan los Comunes, y particulares, que ſe ven preciſſados à executar la fuga, y la deſercion; lo que imponderablemente neceſsita de eſpecial providencia de V.Mag. ſiendo eſte gravamen gran parte del deſcaecimiento de los Pueblos.

Todo, como en Tribunal de la verdad, donde fuera delito el fingimiento, ſe haze preſente à la Real clemencia de V. Mag. con el mas reverente ſincero zelo, para el fin de conſeguir incline el Real animo de V.Mag. à regular el equivalente actual à vna quantìa proporcionada à las debiles fuerças del Reyno, y remitir los reſtos del antecedente; y à eſte miſmo ſuſpirado fin, la Villa, y Governacion reitera las humildes ſuplicas de la Ciudad de Valencia, ſolicitãdo à vn miſmo tiempo que V.Mag. ſe digne conceder el conſuelo de nombrar Miniſtro ante quien puedan juſtificarſe los puntos importãtes de vna, y otra repreſentacion en la forma mas devida, como lo ofrecieron en las juntas celebradas en 21. y 22. de Diziembre paſſado, para que aſsi concurran multiplicados los motivos de aclamar por la mas viva idèa de la piedad, y la juſticia al Auguſto Nombre de V.Mag.

BIBLIOTECA VALENCIANA · VALÈNCIA ·

EMORIAL DE GREUGES.qxp 06/11/2007 20:48 PÆgina 31

Aquest
llibre, enllestit pel Centre
Alcoià d'Estudis Històrics i
Arqueològics (CAEHA) en Homenatge
als defensors de la vila d'Alcoi, s'acabà d'im-
primir el 9 de gener de 2008, data en què es
commemora el 300 aniversari de la capitulació
d'Alcoi davant les tropes borbòniques, el que
suposava la liquidació del règim foral a la
vila després de més de quatre
segles de vigència.